

70 години Русенски университет „Ангел Кънчев”
70 Years “Angel Kanchev” University of Ruse

ИСТОРИЯ НА ВИСШЕТО ПЕДАГОГИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ В РУСЕ

Виолета Ванева

Русенски университет „Ангел Кънчев”

Резюме. Целта на настоящата статия е представяне историята на педагогическото образование в Русе. За повече от 130 години Русе е център за обучение на детски и начални учители. В самото начало се създават висши педагогически курсове. По-късно е създаден Институт за учители. През 1994 г. Институтът става част от Русенския университет и е трансформиран в Педагогически факултет. Трудната и благородна мисия на педагозите е прехвърлена през поколенията, насърчаващи учение с любов, достойнство и надежда.

Keywords: pedagogical education; history; teachers training, University of Ruse

Още след Освобождението, с различни прекъсвания, в Русе започва да се развива педагогическо образование, което продължава и до днес. Сегашният Факултет „Природни науки и образование“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и особено обучението в педагогическите специалности са наследници на временните и висшите педагогически курсове и учителски институти, които през годините са предавали щафетата на учителското безкористие и са били незаменим център за подготовка на учителски кадри.

За първи път в нашето училищно законодателство въпросът за откриване на детски градини, като долна степен на основните училища, се поставя със Закона за народното просвещение от 1891 г. Първата детска градина в Русе е открита през 1878 г. (според „Статистика на училищата в България от 1895/1896 г.“, в която се казва, че в Карлово, Свищов, Плевен, Хасково и Русе са съществували български детски училища през 1878 г.).

Подготовката на педагогически кадри става стратегически важен въпрос. По решение на Русчуклийския инспектор и окръжния училищен съвет в Русе е създаден един от първите *Висши педагогически курсове* през лятото на 1879 г. Той оформя т.нар. привременно „Педагогическо училище“, в което са събрани 35 учители от Русенско, които след завършването си получават „свидетелства“. Преподавател в курса е Г. А. Наследников (квалифициран учител). Тези факти

ни позволяват да отбележим през 2015 г. 136 години от началото на педагогическото образование в Русе.

В откритата от Русенската община забавачница в града през 1889 г. вероятно са се провеждали практиките на ученичките от Русенската градска девическа гимназия в края на XIX век. Ученичките от VI клас изучавали педагогически дисциплини и под ръководството на педагози наблюдавали и практикували в забавачницата и в началното училище.

В 1894/95 (до 1898) в Русе започва подготовка на кадри по детска педагогика. В училището в *Образцов чифлик* се въвеждат нови предмети, между които и педагогика. Затова завършилите до 1900/1901 г. са придобивали право да учителстват след завършването на образованието си. Подготовката на педагогическите кадри през 1894/1895 г. се ръководи от педагозите Хр. Давидович, П. Касабова и Н. Атанасова. Преподават се две педагогически дисциплини – педагогия (по учебника на хърватския хербартианец Стефан Бесаричек) и Фрьобеловата метода (по записки). Поради по-ниските заплати и липса на детски градини завършилите педагогическия курс в гимназиите не стават детски учителки, а отиват в основните училища. Постепенно ученичките в *Русенската градска девическа гимназия* се насочват за учителки в началния курс.

Така например за усъвършенстване работата на учителите се създават временни педагогически курсове. На основата на тези курсове израстват педагогическите училища и институти в Лом, Казанлък, Шумен, Кюстендил и др.

През 1905 г. в Русе под егидата на министъра на народното просвещение Иван Д. Шишманов се открива специален курс за детски учителки, организира се *двумесечен педагогически курс*, в който са раздадени 84 свидетелства. Първите педагогически курсове са краткосрочни и макар и много полезни, явно са недостатъчни за една задълбочена и цялостна подготовка на учителски кадри. Броят на началните училища по това време нараства извънредно много, обособяват се прогимназии и гимназии и това увеличава нуждата от добре подготвени педагогически кадри.

През 1909 г. в Русе се организират допълнителни педагогически курсове, които по-късно се преименуват във висши педагогически курсове. Това наименование се въвежда според изменението на чл. 167 от Закона за народна просвета от 8.03.1910 г. Курсът се открива към мъжката гимназия „Княз Борис“ (днес СОУ „Христо Ботев“) и има за цел да подготви учители и учителки за прогимназиите. Законът предвижда два вида курсове: историко-филологически и физико-математически. В Русе курсът е историко-филологически, а в Пловдив се открива физико-математически. Предметите, които се изучават, и съответните преподаватели, назначени на 10 юли 1909 г., са: педагогическа психология (д-р Никола Магнев от Търновската девическа гимназия); педагогика – д-р Никола Магнев (който напуска, за да стане директор на Шуменската мъжка гим-

назия). На негово място е назначен д-р Христо Пенчев (учител от Ломското мъжко педагогическо училище, по-късно назначен за инспектор на Софийските градски основни училища); българска и старобългарска граматика и литература (Климент Карагюлев от I Софийска мъжка гимназия. По-късно бащата на видния български писател и драматург Стефан Гечев (1911 – 2000) – Алберт Гечев, също е бил преподавател по български език и литература в Русенския висш педагогически курс; българска и обща история (Петко Атанасов от Търновската мъжка гимназия); география, гражданско учение (Сава Попов от III Софийска мъжка гимназия – директор и водещ летописната книга на Висшия педагогически курс до преместването си в Министерството на народната просвета); вероучение (Панайот Мутафчиев от Пловдивската мъжка гимназия (напуска през 1910/1911 г., защото е назначен за директор на Татарпазарджишката гимназия). На негово място е назначен Петър Черняев (учител от Пловдивската мъжка гимназия); хигиена; гимнастика (Луи Айер от Силистренското педагогическо училище); френски или немски език – Никола Печеняков – по френски, по-късно назначен за консул в Гърция); краснопис.

Първата година се приемат 15 курсисти и 15 курсистки, избрани от 84 кандидати със средно образование, а някои и завършили педагогическо училище и дори със стаж от една-две години. Тържественото откриване е на 21 септември 1909 година. Обучението е безплатно, за бедните студенти с конкурс се отпускат стипендии.

Около тези курсове възникват проблеми, които провокират провеждането на педагогическа конференция в Русе през 1909 г., на която се изработват временна програма и временен правилник. Конференцията е открита от министъра на народната просвета Никола Мушанов.

През учебната 1910/1911 година се открива специална образцова прогимназия към курса за провеждане на практиката. Първите трудности възникват със статуса на образцовите учители, които обосновават искането си за допълнително заплащане за изнесените уроци. За образцови учители са назначени Спас Ганев (по български език), Георги Минчев (по история и география), Иван Дончев (по френски език) и Роман Бакърджиев (по вероучение). Образцовата прогимназия се е състояла отначало от 3 паралелки с класни наставници – учителите Панайот Гулабчиев, Александър Попов и Ганчо Енев. Висшият педагогически курс и образцовата прогимназия имат общо ръководство – директорът е едновременно и на ВПК, и на прогимназията. Последователно директори са Ал. Кулов, Марин Шаранков, Сава Попов, Нено Просеничков и Георги Минев. Въпреки тежките условия, в които работи Висшият педагогически курс (отопление, ниско заплащане), Съветът на преподавателите и директорите обръща специално внимание на повишаване на квалификацията на педагогическите кадри. През 1911/12 г. са изпратени на полугодишна задгранична специализация д-р Христо Пенчев в Берлин и Константин Ангелов

в Париж. В същото време за обмяна на опит се провеждат посещения на други педагогически курсове в страната, редовно се организират екскурзии. Съветът на преподавателите и директорът на Висшия педагогически курс решават и предлагат на Министерството на народната просвета кои преподаватели да бъдат повишени. Интересно е, че повечето от учителите в образцовата прогимназия са с висше образование. Например учителят Спас Ганев е завършил славянска филология в Петербург, бил е училищен окръжен инспектор, литературен критик, Димитър Баларев – учител по химия от мъжката гимназия, е изнасял уроци в образцовата прогимназия, а по-късно става доцент, а после и професор в Софийския университет и др.

Броят на приема за всяка година е определян и регулиран от Министерството на народната просвета. Приемът на студентите през 14-те години на съществуването на курса е следният: 322 момичета и 210 момчета, от които 248 са завършили.

През годините на своето действие Висшият педагогически курс е имал различни проблеми, характеризиращи българското образование през този период, свързани с войните, в които е участвала България в периода до 1918 г., мобилизацията на мъжете учители (1912/1913 г. курсът е закрит за една година), епидемия от петнист тиф (1918/1919 г.), реквизиране на училищните помещения за настанените в Русе английски войски (това налага занятията да се водят в Девическата гимназия в Габрово – 1916/1917 г., и др.). Поради проблеми със сградния фонд през 1919/1920 учебна година Съветът на преподавателите иска от МНП да премести курса в Шумен или да отпусне сградата на V пехотен полк или частна сграда. Такова преместване не се осъществява, но през следващата година се открива Шуменски клон на Русенския висш педагогически курс с природо-математическо направление.

От 11 юли 1921 година с Указ № 143, във връзка с обнародването на Закона за допълнение и изменение на Закона за народна просвета, висшите педагогически курсове се преименуват в Учителски институти. Изучаваните предмети в тях се групират: I – общи предмети: педагогика, руски, френски, немски или английски, хигиена, популярна медицина и домакинство; II – специални предмети: *първа група*: български език, вероучение, естествена и обща история, отечествена и обща география и обществознание; *втора група*: химия, естествена история, земеделие, рисуване и ръчна работа (ръкоделие); *трета група*: физика, математика, кооперативно дело, музика и гимнастика. Със заповед № 2982 от 22 юли 1921 г. Министерството на народното просвещение открива първите два отдела при Русенския учителски институт. Поради повишения интерес към естествохимическите знания през тази учебна година няма прием на студенти. Поради малкия брой курсисти Министерството закрива първи курс на I отдел през септември 1921 година и до 1922/23 година се приемат курсисти само във II отдел, а след това се закрива институтът (Вирчев, 1970).

През учебната 1923/24 г. българското правителство закрива учителските институти, вкл. и Русенския, като остават само тези в Пловдив и Шумен.

Един период от близо 25 години няма данни за педагогическото образование в Русе. Тепърва ще се проучват архивите в Русе и София, за да се проследи как и къде се е извършвала подготовката на детски и начални и прогимназиални учители.

На 24.08.1949 г. излиза Постановлението на ЦК на БКП и МС „За по-нататъшното развитие на образованието в НРБ“ и това дава тласък да се разгърне мрежата от предучилищни възпитателни заведения поради необходимостта жените (майки) да навлязат в различните сектори на стопанския живот. Налага се в кратък срок да се подготвят квалифицирани детски учителки. Така вместо двугодишни учителски институти за подготовка на детски учителки през учебната 1949/1950 г. се откриват едногодишни курсове в Едногодишен институт за детски учителки. Кандидатите се подбират по бала на дипломата за завършено средно образование. Назначени са първите преподаватели – Добриня Гужгулова Попова (директор), Босилка Христова Атанасова и Вута Неделчева Василева. По-късно се назначават и Анастасия Станчева (детска литература), Надя Димитрова (детски песни и игри), Лукан Цоков (рисуване), Вяра Баргазова (ръчен труд) (Борисов, 1970).

Учебните занятия се провеждат в бившата мъжка гимназия. Поради липса на учебници, учебен план, учебни програми се използват предимно съветските ръководства и списания и връзката с другите разкрити подобни институти в страната, но най-вече опитът на самите преподаватели. За повече от половината студенти са отпуснати стипендии от Министерството на просветата. За базова детска градина се установява ЦДГ „Александър Атанасов“ (на мястото на търговския комплекс ЕВАС днес), а по-късно и ЦДГ „Ангел Кънчев“ (днес „Незабравка“). Интересно е, че базовите детски учителки са членове на педагогическия съвет, обособени в отделна профгрупа към профорганизацията на Института. Когато Министерството изпраща първия учебен план, се оказва, че по редица учебни предмети материалът не е изучаван, което налага да се вземат бързи мерки и в свободното за курсистките време да се преподаде в концентриран вид. През февруари курсистките започват практика по три в група в отделните режимни моменти. Педагогическата практика е двуседмична (по две в различните детски градини). Комисията за държавната педагогическа практика е в състав двама преподаватели по педагогика и една образцова учителка. Курсистите теглят билет 24 часа преди изпита (от 5 до 25 юни) и в зависимост от режимния момент, посочен в билета, извършват своята подготовка. От изпитвания се е искало да изготви месечен план, седмичен план и план-конспекти за режимните моменти през деня. В края на учебната година курсистките полагат теоретичен държавен изпит по педагогика, история на педагогиката, детска психология, български език и детска литература, мето-

дика, научна философия, детски игри, рисуване и ръчен труд. Първата година се дипломират 50 редовни детски учителки и веднага са разпределени в Русе, Бяла, Силистра, Тутракан, Дулово, Исперих и др. През втората учебна година има нови документи на МНП, с които се закриват учителските институти и се откриват педагогически училища.

През 1950 г. на 9 август излиза разпореждане на Министерството на народната просвета, с което се откриват на мястото на закритите едногодишни институти за детски учителки, две педагогически училища с едногодишни курсове към тях за детски учителки в София и Русе. В тях се приемат ученици, завършили V клас, а в едногодишните курсове – завършили гимназия или средно музикално училище със зрелостно свидетелство. Към института са определени базови градини и една от първите базови учителки е Мара Стоянова. През 1953 г. се провеждат първите Национални педагогически четения в София, на които тя единствена изнася своя педагогически опит и е награждана. Тя е възпитаничка на първия педагогически курс на Елизабет Кларк и Пенка Касабова (от т.нар. Русенска група от 15 курсистки).

Едногодишният курс продължава съществуването си в новооткритото ПУДУ – Педагогическо училище за детски учителки (1950/1951 г.). Успешно се дипломират още 50 студентки. През 1951/52 г. се приемат три паралелки и завършват 94 студенти в едногодишните курсове. Едва през 1953/54 г. навреме се изпраща учебният план, приемат се 90 студенти (с приеман изпит по рисуване, пеене и български език) и това прави по-трудно изпълнението на плана за приема (с допълнителни състезателни изпити). Педагогическата практика е вече три вида – наблюдение, едnodневна педагогическа практика от 9.02. до 1.03. и триседмична непрекъсната педагогическа практика от 2.03. до 22.03. Поради нуждите на просветното дело в града се налага преместването на Педагогическото училище за детски учителки в различни сгради, което създава много неприятности, причинява много увреждания на инвентара и учебните пособия (Раданова, 1970).

Последният випуск на Едногодишния курс за детски учителки (1954/55 г.) е от 84 студенти, обучавани в две групи (завършват 78). За шестгодишното си съществуване курсът подготвя 430 детски учителки.

Интересен е фактът, че за учебната 1952/53 година всички кандидати от Русенски окръг, подали документите си в ПУДУ, ги изтеглят и прехвърлят в ПУНУ, където ги приемат. И по-късно в ПУДУ се записват главно некласира-ните се в ПУНУ кандидати.

От 1950/51 учебна година Педагогическото училище се развива в две самостоятелни учебни заведения с четиригодишен курс на обучение над основното образование: Педагогическо училище за детски учителки „Надежда Крупская“ и Педагогическо училище за начални учители „Михаил И. Калинин“. През първата година е смесено педагогическо училище с три паралелки за начални учители и две паралелки за детски учителки; от 1951/2 до 1957/8 г. в ПУНУ се откриват паралелки за

дружинни ръководители. Необходимостта от висококвалифицирани кадри налага с решение на МС Педагогическото училище за начални учители в Русе да стане с 4-годишен курс над средното образование, а през 1956/57 г. – с 5-годишен курс над основното образование. В първи курс се приемат ученици, завършили основно образование, а във II и III курс – ученици, завършили успешно съответно VIII и IX клас на общообразователното училище. От 1953 г. приемането на курсисти в педагогическите училища става чрез състезателен изпит по български език, аритметика и пеене. Кандидатите, които са завършили VII клас с успех над 5.50, влизат без конкурсен изпит. Това рязко подобрява състава на кандидатстващите. Повечето преподаватели са завършили Софийския държавен университет (26 гимназиални учители и 5 базови начални учители). Открива се общешитие за 100 курсисти и са назначени възпитатели. Отпускат се все повече стипендии. Организацията на практиката в Русенското педагогическо училище става модел за организирането ѝ в другите училища в страната. От 1952 г. в Педагогическото училище за начални учители (ПУНУ) е открит отдел за подготовка на ръководители в ДПО „Септемврийче“. През лятото студентите са задължени да работят по лагерите и сборните пионерски дружини като отрядни и дружинни ръководители¹⁾.

От 1958/9 до 1959/60 г. педагогическото училище е Смесено педагогическо училище за детски и начални учителки, а от 1960/61 до 1961/2 съществуват само по две паралелки за начални и детски учители към Учителския институт за детски учителки (ИДУ).

Учебните занятия през първата учебна година се водят в новопостроената и недовършена сграда на ОУ „Иван Вазов“ (на ул. „Петър Берон“ 20), но след това се премества в южното крило на гимназия „Баба Тонка“ (II гимназия), но поради липса на стаи се учи на две смени (а това при 36 – 38 часа седмично е било трудна работа). От 1952 г. занятията се водят в сградата на гимназия „Христо Ботев“ (I гимназия), но когато на следващата година там отиват да учат и педагогическото училище за детски учителки и като имаме предвид, че там са се водили занятията на Вечерната гимназия и Базовото начално училище, условията никак не са били добри. Когато през 1958 г. МНП закрива двете педагогически училища, незавършилите се сливат в едно смесено педагогическо училище, настанено в сградата на бившето мъжко френско училище (старата Музикална гимназия)¹⁾.

Новооткритият институт за детски учители през учебната 1960/61 година провежда учебните си занятия на ул. „Комсомолска“ 10 в сградата на IV средно училище – по-късно Гимназия с преподаване на руски език „Максим Горки“, и техникума по обществено хранене. При откриването на института за директор е назначен Неделчо Василев Стойчев, а за заместник-директор – Петър Николов Пецов (и двамата със специалност „Педагогика“). Когато през 1963 г. Неделчо Василев се пенсионира, за директор е назначен Петър Николов, а заместник-директори последователно са Иван Александров Станчев, Цветан Максимов Павлов и Иван Йорданов Иванов. Като най-компетентен орган за обсъждане и вземане на

решения по отношение на учебно-възпитателните въпроси през първите години е преподавателският съвет. В неговия състав влизат: директорът, заместник-директорът, преподавателите, директорките на базовите детски градини, библиотекарят и секретарят на институтския комитет на ДКМС. Катедрената система в учителските институти се въвежда през учебната 1966/67 година, когато ръководството им преминава от отдел „Общо образование“ към отдел „Висше образование“ при МНП. За пръв път тази система се прилага през същата година в Русе и Шумен (Института за начални и прогимназиални учители). От следващата година системата се въвежда във всички учителски институти в страната. В Русенския институт се оформят 4 катедри: по педагогика – с ръководител Кънчо Русев, а след това Цветан Максимов и Иван Иванов; по марксизъм-ленинизъм – с ръководител Кина Жечкова; по рисуване и български език – с ръководител Димитър Манолов; по музика – с ръководител Владимир Стоянов, а от 1967 г. – с ръководител Коста Трифонов (Здравкова, Ванева, Златева, Папазова, Игнатова, 2012).

От учебната 1969/70 година преподавателите по български език преминават към катедрата по марксизъм-ленинизъм. Съгласно временния правилник за полувисшите институти за ръководител катедра се избира от преподавателския съвет старши преподавател, който се назначава от МНП с мандат за 5 години. Още през първите три години катедрите се оформят като първична административно-организационна единица за обсъждане, ръководство и контрол на учебно-възпитателната работа в Института.

За провеждане на педагогическата практика се използват целодневни детски градини, в които със съдействието на окръжния и градския отдел „Народна просвета“ за образцови (базови) детски учителки и директори се назначават най-добрите.

Приемането на студентите в Института се извършва с наредби, които МНП издава ежегодно. Според тях в институтите за детски учителки могат да кандидатстват всички, които са завършили средно образование – средни политехнически училища, техникуми или средни професионални училища. Подборът става с приемен изпит по български език и проверовъчен изпит по пеене и рисуване. През учебната 1969/70 г. МНП отменя проверовъчния изпит по рисуване. Изчисляването на бала става, като се съберат общата оценка на дипломата за средно образование, оценката по български език от дипломата и удвоената оценка от конкурсния изпит по литература. Съобразно нуждите на всеки окръг от редовни детски учителки МНП обявява в план-разпределение общия брой на студентите, които могат да се приемат за всяка година. Например за учебната 1969/70 година в Института за редовно обучение са приети 180 студенти (Русенски окръг – 15, Силистренски – 30, Разградски – 35, Търговишки – 35, Търновски – 20, Шуменски – 35, и Толбухински – 10). За известно време районът за приемане на кандидати в Русенския институт е разширяван за сметка на Габровски, Ловешки и Плевенски окръг¹⁾.

През 1962/63 година са приети без конкурсен изпит две паралелки редовни начални учителки за преквалификация като редовни детски учителки поради

голямата нужда от детски учители. Тази необходимост налага през следващите три учебни години редовните студенти, завършили втори курс, да преминат на задочно обучение и да постъпят на работа като учителки. През 1965 г. по същите причини преминават задочно обучение и 22 студенти след завършване на първи курс. До 1966 година лекциите, упражненията и педагогическата практика се водят в паралелки от 35 студентки. За трудово обучение и занятията по изразително четене групата се дели на две, а за занятията по акордеон – на три групи.

От 1966 г. Министерството на народната просвета въвежда екстернатна подготовка на детски учителки. Съгласно Наредба 0-6 от 1 март 1966 г. на МНП завършилите един учителски институт имат право да кандидатстват в друг, при условие че са изпълнили задължението си да учителстват три години по разпределение. С писмо № ПК-409 от 9.04. 1966 г. МНП изяснява, че редовните начални учителки, които работят като нередовни детски учителки в продължение на две учебни години, могат да завършат институт за детски учителки като екстернантки. В този срок от тях се изисква да приключат с всички изпити – приравнителни семестриални, теоретически и практически държавен изпит. За екстернантките не се предвиждат очни занятия, но трябва да положат изпити по: предучилищна педагогика, физиология и хигиена на ясената и предучилищната възраст, методика на родния език, методика на запознаване на децата с околната действителност, методика на смятането, методика на музикалното възпитание, методика на физическото възпитание, методика на рисуването и методика на трудовото обучение. Държавен изпит: теоретически (предучилищна педагогика и методика на работата в детската градина) и практически изпит.

Завършилите курса за преквалификация полагат държавен изпит по методика на родния език, методика на запознаване на децата с природата, методика на смятането, методика на музикалното възпитание, методика на физическото възпитание, методика на изобразителните дейности.

През 1967 г. МНП възлага на институтите в Русе и Шумен да експериментират нова (поточно-лекционна) система на обучение, която още повече приближава обучението в полувисшите институти до това във висшите. През следната година към тази система преминават онези учителски институти, в които има подходящи условия – аудитории за лекциите.

В продължение на 10 години подготовката на редовни детски учителки е извършвана по 13 учебни плана. За условията на двегодишното обучение подходящ се оказва учебният план от 1968 г., предложен от преподавателския колектив на Института за детски учителки в Русе и одобрен от МНП на 28.08.1968 г. При сравнение на учебните планове за редовно и задочно обучение се вижда, че те си съответстват по брой на изучаваните дисциплини и по броя на изпитите. Различават се само по часовете за очни занятия и часовете за педагогическа практика. Студентите, преминали от редовна в задочна форма на обучение, полагат 7 – 8 изпита по-малко от редовните студентки, с които са постъпили в института.

Приетите студентки в ИДУ – Русе, от 1960 до 1970 г. са 2900: 2250 (редовно обучение), 258 (заочно обучение), 362 (преквалификация), 30 екстернантки, от които са завършили 1929. Високите изисквания при обучението са причина почти една трета да отпаднат¹⁾.

За преподаватели до 1967 г. се назначават лица с висше образование и с най-малко 4 години стаж по специалността, които са издържали конкурсния изпит. Назначенията се извършват от МНП по предложение на преподавателския съвет и ръководството на института. Преподавателите се разделят на 4 степени. През 1967 г. излиза временен правилник за полувисшите институти, който определя три степени за преподавателите: старши преподавател, преподавател и асистент. Регламентира се необходимият стаж по специалността за допускане до конкурса на всяка от тях: за асистент – минимум 2 години, за преподавател – 4 години, а за старши преподавател – 10 години стаж. Конкурсът се състои в полагане на писмен изпит по специалността и изнасяне на лекция пред студентите. Провежда се от комисия, назначена от МНП, в която влизат директорът на института, партийният секретар, завеждащ катедрата и преподавател от висше учебно заведение или научноизследователски институт. Една преходна наредба във временния правилник определя заварените към 15 ноември 1966 преподаватели, старши преподаватели и асистенти да се преназначат без конкурсен изпит, като се вземе предвид стажът им (за асистент – най-малко 3 години, за преподаватели – 8 години, и за старши преподавател – 12 години).

След 1970/71 г. в развитието на ИДУ „Вела Благоева“ се наблюдават промени, свързани с усиленото строителство на детски градини в страната и нарастването на необходимостта от детски учителки. Затова се увеличава приемът на студенти за редовно обучение и се разкрива заочен отдел с голям прием (Жечкова, 1985).

Приетите в Института студенти от 1970/71 до 1983/84 г. са (15 учебни години) 5602: 4225 (редовно обучение), 1366 (заочно обучение (от 1972 до 1979 г.) и 11 екстернантки, от които завършват 5332. През периода 1970–1985 г. в ИДУ „Вела Благоева“ при двугодишен курс на обучение са използвани 4 учебни плана за редовни студенти (от 1968, 1973, 1976 и 1983 г.). С въвеждането на новия учебен план от 1973 г. от 1975 г. студентите се обучават в три профила (детска учителка; детска учителка – музикален ръководител; детска учителка с профил руски език), които се закриват през 1983/84 г. с въвеждането на новия учебен план за полувисшите институти¹⁾.

През 1976 г. е направена първата копка на новата сграда на Института в квартал „Здравец – изток“. През декември 1980 година Институтът се премества в нея.

До 1985 г. Полувисшият институт за детски учители е подготвил в редовния и заочния курс на обучение 7456 детски учителки¹⁾.

През годините се извършват промени в състава на катедрите и ръководството на Института. Тъй като Петър Николов Пецов през 1974 г. е издигнат за заместник-ми-

нистър на народната просвета, директор става Кина Жечкова Маркова (специалист по философия), а зам.-директори – Иван Иванов и Елена Пеева (задочно обучение). През този период ръководители на катедри са: Ангел Борисов Иванов – катедра „Педагогика“; Кина Жечкова Маркова – катедра „Марксизъм-ленинизъм“; Коста Трифонов Костов – катедра „Музика“; Димитър Манолов Димитров – катедра „Рисуване“ (след пенсионирането му през 1981 г. за завеждащ катедра е избран Цоньо Йорданов Цонев); Христо Манолов Димитров – катедра „Български език“; Цанка Белова Моллова – катедра „Физическо възпитание“ (след пенсионирането ѝ – Христо Бонев Бакалов, 1978) и Илия Мирчев Агов.

В състава на преподавателския колектив и административно-помощния персонал през този период настъпват следните персонални промени: *излизат в пенсия 11 преподаватели, преместват се в други учебни заведения и на друга работа*: Стефан Стефанов (изобразителни дейности), Стефан Димитров (изобразителни дейности), Ценка Стойчева (педагогика), Венцеслав Петров (музика), Иван Тимнев (изобразителни дейности), Стефан Пеев (психолог), Елена Пеева (методика на обучението по математика), Любен Вирчев (педагогика), Недка Саманджиева, Димитър Стефанов (изобразителни дейности), Мария Ханджиева, Гергина Енева (психолог), Борис Петков, Веселина Василева, Елена Андонова (педагог), Свилена Узунова (музика), Лидия Щерева, Милка Данаилова (педагогика), Веселина Паскалева (изобразителни дейности), Евгения Стефанова (български език), Димитрина Цонева (български език), Николина Самоковска (музика), Никола Василев (изобразителни дейности), Лиляна Кънчева (педагогика), Дария Ковачева, Йорданка Джамбазова (педагогика), Тодорка Бойкова (изобразителни дейности), Стоянка Нейкова, инж. Димитра Василева (учебно-технически средства), Радка Зринова (музика). През 1985 г. преподавателският колектив наброява 37 души, разпределени в следните катедри: „Педагогика“, „Марксизъм-ленинизъм“, „Музика“, „Изобразителни дейности“, „Български език“, „Физическо възпитание“.

Ръководен орган е Дирекционният съвет, който се състои от 7 души: директор – Кина Жечкова, зам.-директор – Иван Иванов, секретар на ППО – Стоян Величков, председател на съюзната организация – Страхил Зоров, секретар на ИК на ДКМС и по избор – Ангел Борисов, и председател на Научния съвет – Мара Илиева.

Преподавателите от Института преминават различни форми на едномесечни и по-продължителни специализации. През 1972 г. двумесечна специализация в Москва преминават Петър Николов и Иван Иванов. До 1980 г. на специализация в СССР по различни проблеми на теорията и практиката на предучилищното възпитание са били А. Борисов, М. Илиева, Г. Савова, М. Делиганева, Е. Кунчева, В. Ванева, И. Мирчев, М. Нахабедян, Ц. Цонев, К. Трифонов, Ст. Зоров, А. Велчева, М. Цоневска, А. Мирчева. През 1973/1974 на едномесечен курс, организиран от МНП, са преподавателите от катедра „Физическо възпитание“ и „Изобразителни

дейности“. През периода 1975/76 г. до 1983 г. едногодишна редовна специализация преминават и успешно защитават специализантските си теми: М. Цоневска, В. Ванева, М. Делиганева, С. Юлзари, Е. Кунчева, Н. Кутинчева, М. Илиева, Г. Савова, А. Мирчева, А. Момчилова и П. Пасев. Някои от специализантските теми прерастват в аспирантури – А. Момчилова, С. Юлзари, М. Цоневска.

Резултатите от научноизследователската и опитноприложната работа се популяризират на вътрешноинститутски научни сесии, на междуинститутски и национални научни конференции. В резултат на задълбочени обсъждания през учебната 1981/82 г. в Института се изгражда РМЦ (Районен методичен център) под научното и методическо ръководство на Ангел Борисов. Разработва се и се обсъжда съвместно с всички главни специалисти по квалификацията и инспекторите по предучилищно възпитание към ОСНП (Общински съвет на народна просвета) – Русе, Габрово, Шумен, Разград, Търговище и В. Търново квалификационната дейност на преподавателите като членове на РМЦ. Планират се формите на работа в РМЦ – школи, които работят по-задълбочено върху едногодишни или двугодишни планове. Изграждат се 9 секции: Общопедагогически и психологически проблеми – ръководител Емилия Димитрова; Игрова дейност – Милка Делиганева; Трудово-техническа дейност – Димитър Димитров; Методика на математиката – Виолета Ванева; Методика на запознаване с околната действителност – Ценка Стойчева; Роден език – Елка Кунчева; Физкултура – Антоанета Мирчева; Музикално възпитание – Димитра Василева; Изобразителна дейност – Менча Соколова (Борисов, 1970).

През периода 1985/1986 до 1994/1995 учебна година Институтът е подготвил и повишавал квалификацията на специалисти в областта на предучилищното възпитание от Североизточна България, включваща Разградски, Търговишки, Силистренски окръг. Разкриват се и две паралелки начален курс с двегодишен срок на обучение и подготовка на начални учители. В Районния методичен център към Института се повишава квалификацията на работещите учители от Русе, Кубрат, Разград, Тутракан и съответните села към тях. Осъществява се методическа помощ от преподавателите за учителки, които се готвят за втори клас квалификация. Институтът през този период е на подчинение към МНП, респективно Съвета за ВО, отдел „Подготовка на педагогически кадри“.

От учебната 1988/89 година, по предложение на МНП и решение на Научния съвет се променя наименованието – ИДНУ (Институт за детски и начални учители).

Следващите две учебни години – 1990/91 – 1991/92, наименованието на ново се променя в Полувисш педагогически институт „Вела Благоева“, а от 1992/1993 до 1993/94 г. – само Полувисш педагогически институт. Приемат се студенти от специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ по държавна поръчка и платено обучение¹⁾.

Полувисшият педагогически институт се преобразува в Педагогически факултет на ВТУ – Русе, считано от 01.06.1994 г. С Решение № 413 от 11 октомври 1994 г.

на Министерския съвет е основан Педагогическият факултет при Русенския университет „Ангел Кънчев“ (от 1995 г.) с три центъра: Център по педагогика, Център по математика и Център по кинезитерапия. През последните 20 години са приемат студенти в специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (редовно и задочно обучение), „Начална училищна педагогика и чужд език“, „Социална педагогика (редовно и задочно обучение в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“). Последователно декани на факултета са доц. д.п.н. Светослав Билчев, доц. д-р Руси Русев и проф. д-р Маргарита Теодосиева; зам.-декани: доц. д-р Милка Делиганева, проф. д.п.н. Антоанета Момчилова и проф. д-р Златоживка Здравкова, доц. д-р Десислава Атанасова и доц. д-р Емилия Великова. След преминаването към РУ катедра *Педагогика* е преименувана през годините в катедра *Педагогика и обществознание* (1995 – 1999), след това *Педагогика, психология и история* с ръководители катедра Виолета Ванева (1995 – 1999; 2004 – 2014), Златоживка Здравкова (2000 – 2003). Днес обучението в педагогическите специалности се води от преподаватели от две катедри: *Педагогика, психология и история* (с ръководител доц. д-р Десислава Стоянова) и *Български език и литература и изкуство* (с ръководител доц. д-р Яна Пометкова).

От първите Висши педагогически курсове, през привременното Педагогическо училище, ПУДУ, Едногодишен институт за детски учителки, Педагогическо училище за начални учители „Михаил Калинин“ и Педагогическо училище за детски учителки „Надежда Крупская“, ИДУ „Вела Благоева“, ИДНУ „Вела Благоева“, ППИ „Вела Благоева“, ППИ и до днес във факултет „Природни науки и образование“ на РУ в Русе се подготвят педагогически кадри. Обучението се извършва в различни сгради, в институции с различни наименования, променят се поколенията преподаватели, съхраняват се традиции, прилагат се иновации. Но щафетата на педагогическото образование се предава с обич, достойнство и надежда. И вяра, че ще изпълни своята трудна и благородна мисия.

БЕЛЕЖКИ

1. Окръжен държавен архив Русе, фонд № 816, опис 1 – 5

ЛИТЕРАТУРА

- Борисов, А. (1970). Едногодишен курс за подготовка на детски учителки. В: *60 години педагогическо образование в Русе*.
- Вирчев, Л. (1970). Висш педагогически курс. В: *60 години педагогическо образование в Русе*.
- Жечкова, К. (1985), Структура, профили, ръководство и материална база на ИДУ. В: *25 години Учителски институт „Вела Благоева“ – Русе*. Русе.

- Здравкова, З., Ванева, В., Златева, Р., Папазова, М., Игнатова, Р. (2012). *Образователното дело в Русе през Възраждането и новото време*. Русе.
- Иванов, Ив. (1970). Организация и структура на института. В: *60 години педагогическо образование в Русе*. Русе.
- Манолов, Хр. (1970). Педагогическо училище за начални учители. В: *60 години педагогическо образование в Русе*. Русе.
- Раданова, Л. (1970). Педагогическо училище за детски учителки. В: *60 години педагогическо образование в Русе*. Русе.

REFERENCES

- Borisov, A. (1970). Ednogodishen kurs za podgotovka na detski uchitelki. V: *60 godini pedagogicheskoto obrazovanie v Ruse*.
- Virchev, L. (1970). Vissh pedagogicheski kurs. V: *60 godini pedagogicheskoto obrazovanie v Ruse*.
- Zhechkova, K. (1985). Struktura, profili, rakovodstvo i materialna baza na IDU. V: *25 godini Uchitelski institut „Vela Blagoeva” – Ruse*. Русе.
- Zdravkova, Z., Vaneva, V., Zlateva, R., Papazova, M., Ignatova, R. (2012). *Образователното дело в Русе през Възраждането и новото време*. Русе.
- Ivanov, Iv. (1970). Organizatsiya i struktura na instituta. V: *60 godini pedagogicheskoto obrazovanie v Ruse*. Русе.
- Manolov, Hr. (1970). Pedagogicheskoto uchilishte za nachalni uchiteli. V: *60 godini pedagogicheskoto obrazovanie v Ruse*. Русе.
- Radanova, L. (1970). Pedagogicheskoto uchilishte za detski uchitelki. V: *60 godini pedagogicheskoto obrazovanie v Ruse*. Русе.

HISTORY OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN RUSE

Abstract. The focus of this paper is the history of pedagogical education in Ruse. For more than 130 years Ruse has been a training centre for kindergarten and primary school teachers. At the very beginning there were pedagogical courses in Higher education. Later on an Institute for teachers had been established. In 1994 the Institute became part of the University of Ruse and it was transformed into a Faculty of Pedagogy. The difficult and noble mission of the educators has been passed on through the generations, promoting teaching with love, dignity and hope.

✉ **Dr. Violeta Vaneva, Assoc. Prof.**
Dept. of Pedagogy, Psychology and History
Faculty of Natural Sciences and Education
“Angel Kanchev” University of Ruse
E-mail: vilivaneva@abv.bg